

5. Олексюк Н. С. Особливості надання соціальних послуг дітям, постраждалим від воєнних дій // Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2022. № 2. С. 112–118.

Галина Лещук

*доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль*

Соломія Ворітна,

*студентка 4 курсу ОПП «Соціальна робота» Тернопільського
національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль*

ДЕКОНСТРУКЦІЯ СТЕРЕОТИПІВ: НОВЕ БАЧЕННЯ РОЛІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В СУСПІЛЬСТВІ

У статті обґрунтована необхідність подолання поширених у суспільстві стереотипів щодо соціальної роботи, які знижують престиж професії, ускладнюють професійне зростання соціальних працівників та впливають на якість надання соціальних послуг. Схарактеризовані основні види стереотипів та найпоширеніші стереотипи щодо професії соціального працівника.

Ключові слова: *стереотип, професійний стереотип, соціальна робота, соціальний працівник, деконструкція стереотипів.*

Переосмислення ролі соціального працівника в українському суспільстві зумовлена низкою важливих соціокультурних, економічних і професійних чинників, які впливають на сучасне українське суспільство. Повномасштабна війна в Україні суттєво змінила соціальний ландшафт. Соціальні працівники стали ключовими фігурами в підтримці вразливих категорій населення – внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, родин загиблих, людей з інвалідністю та інших вразливих категорій населення. В цих умовах їхня роль значно вийшла за рамки традиційного уявлення про соціального працівника як «другорядного» фахівця або простого «надавача допомоги», що знижує престиж професії, ускладнює професійне зростання та впливає на якість надання соціальних послуг. Деконструкція таких

стереотипів є важливою умовою для перегляду значення соціальної роботи в суспільстві. Критичне переосмислення професійних стереотипів знаходимо в наукових розвідках К. Крещук, Є. Тихомирової, І. Турчин-Кукаріної, О. Шерман, А. Швалба та інших.

Негативний вплив стереотипів проявляється у поверхневому підході до розв'язання професійних завдань, а також у хибному переконанні, що наявний рівень знань є достатнім для досягнення успіху в діяльності. Укорінені стереотипи та професійні установки можуть не лише гальмувати особистісний розвиток фахівця, а й обмежувати його здатність освоювати нові напрями або суміжні сфери професійної діяльності [3].

Стереотипи професійної діяльності є одним з видів соціальних стереотипів, що склався відносно певної групи людей, вони стосуються стійких уявлень про поведінку людини залежно від її соціального стану, професії, віку, статі тощо [1]. Усі стереотипи можна класифікувати на:

- явищні стереотипи – якимось явищем може протікати, мати результати або оцінюватися певним чином;

- ситуаційні стереотипи – у певній ситуації можна й потрібно діяти тільки певним способом;

- соціальні стереотипи – певній соціальній групі приписуються певні риси [1, с. 20].

До найпоширеніших стереотипів щодо соціальної роботи можемо віднести такі:

1. Соціальні працівники здатні вирішити будь-які проблеми. Насправді фахівці з соціальної роботи допомагають людям знайти шляхи розв'язання складних життєвих ситуацій, надаючи емоційну підтримку, консультації та інформацію про доступні ресурси. Їхня робота – це співпраця з клієнтом, а не просто вирішення проблем.

2. Соціальна робота – це низькостатусна професія. Соціальні працівники виконують надзвичайно важливу роль у суспільстві. Їхня діяльність вимагає глибоких знань, професійних навичок і відповідальності, а їхній внесок у покращення добробуту громади є незамінним.

3. Соціальні працівники працюють лише з соціально неблагополучними особами та пенсіонерами. Насправді вони взаємодіють з усіма віковими та соціальними групами – від дітей до літніх людей, включаючи осіб з інвалідністю, переселенців, ветеранів, осіб з психічними розладами тощо.

4. Соціальна робота – це жіноча професія. Фах соціального працівника не має гендерних обмежень. У цій сфері успішно реалізуються як жінки, так і чоловіки. Гендерна різноманітність сприяє ефективнішій роботі з клієнтами.

5. Соціальні працівники діють лише в кризових ситуаціях. Насправді соціальна робота включає профілактику, довгостроковий супровід, соціальну адаптацію та підтримку у щоденних питаннях – від працевлаштування до покращення умов життя [3].

В умовах реформування соціальної сфери в Україні, зокрема, в рамках децентралізації та впровадження міжнародних стандартів, соціальні працівники потребують не лише кращої підготовки, а й суспільного визнання як важливих агентів змін. Світовий досвід свідчить про розширення функцій соціального працівника – від кризового втручання до стратегічного планування соціальної політики. Україна також має адаптувати це бачення до свого суспільного контексту. Зміна суспільних цінностей також потребує перегляду моделей взаємодії «соціальний працівник – клієнт», де все більше значення має партнерство, емпатія та підтримка гідності особистості, а не просто надання допомоги.

Таким чином, окреслена тема є надзвичайно актуальною в контексті як внутрішніх викликів, так і глобальних тенденцій розвитку соціальної роботи, і вимагає теоретичного переосмислення та практичного впровадження нових підходів до розуміння ролі соціального працівника в українському суспільстві.

Список використаних джерел

1. Крещук К.Ю. Професійні стереотипи та їх вплив на успішність діяльності рятувальників: монографія / Крещук К. Ю., Перелигіна Л. А., Боснюк В. Ф., Михлюк Е. І., Швалб А. Ю. Х.: ФОП Бровін О.В., 2023. 204 с.
2. Міфи про соціальну роботу. 2023. [Електронний ресурс]. URL: <https://nssu.gov.ua/news/mify-pro-sotsialnu-robotu>
3. Попович Ю., Турчин-Кукаріна І. Професійні стереотипи у діяльності соціального працівника. *Соціальна робота: виклики сьогодення : збірник наукових праць за матеріалами XI Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 листопада 2022 р.)*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 105–109.

Галина Лещук